

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2010/17

Karar Sayısı : 2010/112

Karar Günü : 8.12.2010

R.G. Tarih-Sayı : 05.02.2011-27837

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN:Siyasi parti kapatma davalarına bakan mahkeme sıfatıyla Anayasa Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU:22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 108. maddesinin Anayasa'nın 2., 67., 68. ve 69. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Demokratik Halk Partisi'nin kapatılması talebiyle açılan davaya (E.2003/1 SPK) bakan Anayasa Mahkemesi, 17.2.2010 günlü toplantıda, Parti yetkili organı tarafından alınmış olan kapanma kararını dikkate almak suretiyle, görülmekte olan davada uygulanma durumu olan 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 108. maddesinin iptali için başvuru kararı almıştır.

II- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın itiraz konusu 108. maddesi şöyledir:

'Bir siyasi partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından verilen kapanma kararı, Anayasa Mahkemesinde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukuki sonuçlara hükmedilmesine engel değildir.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda Anayasa'nın 2., 67., 68. ve 69. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Demokratik Halk Partisinin kapatılmasına ilişkin E.2003/1 sayılı dosya ile ilgili olarak Haşım KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Fettah OTO, Serdar ÖZGÜLDÜR, Şevket APALAK, Serruh KALELİ ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılmalarıyla 17.2.2010 gününde yapılan toplantıda, bakılmakta olan davada uygulanacak olan 22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 108. maddesi, Anayasa'nın 68. ve 69. maddelerine aykırı görüldüğünden, Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesi uyarınca esas hakkında bir karar verilmek üzere davanın geri bırakılmasına, Fulya KANTARCIOĞLU, Fettah OTO ile Şevket APALAK'ın karşıoyları ve oyçokluğuyla karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayandırılan Anayasa kurallarıyla bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun itiraz konusu 108. maddesinde, bir siyasi partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından alınan kapanma kararının, Anayasa Mahkemesinde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukuki sonuçlara hükmedilmesine engel olmayacağı öngörülmektedir.

Dağılma halinin tespiti dışında bir siyasi partinin hukuki varlığının sona ermesi, ancak yetkili organı tarafından alınan bir kapanma kararı veya hakkında açılan kapatma davası sonucunda Anayasa Mahkemesince verilen kapatma kararlarıyla gerçekleşir. 2820 sayılı Kanun'un 109. maddesine göre bir siyasi partinin kapanmasına ancak büyük kongrece gizli oyla karar verilebilir ve kapanma kararının alındığı tarihte siyasi partinin tüzelkişiliği sona erer. Siyasi partilerin kapatılması ise Anayasa'nın 69. maddesinin beşinci, altıncı ve onuncu fıkralarında sayılan üç nedene dayalı olarak aynı maddenin dördüncü fıkrası uyarınca açılacak dava üzerine karara bağlanır. İtiraz konusu kuralla, kapanma kararından önce açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesi ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukuki sonuçlara hükmedilmesi amaçlanmaktadır. Böylece, kapanma kararıyla birlikte tüzel kişiliğini zaten kaybetmiş olan siyasi partinin mallarının Hazine'ye geçirilmesine ve siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dâhil üyelerinin beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve deneticisi olamayacaklarına karar verilebilecektir.

Anayasa'nın siyasi faaliyette bulunma hakkına ilişkin 67. maddesinde, vatandaşların kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasî parti içinde siyasî faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahip oldukları belirtilmektedir. Bir siyasi partide faaliyette bulunmaya ilişkin olarak 68. maddesinin birinci fıkrasında, '*Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir*' denilmek suretiyle, bu hakkın pozitif ve negatif kullanımı açık bir biçimde vurgulanmaktadır. Siyasal hakların en önemlilerinden birini teşkil eden bu hakkın öncelikli ve etkin biçimde kullanımını sağlamak Demokratik hukuk devletinin başlıca gereklerindendir. Bu hakları kullanma olanağını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler doğal olarak hukuk devleti ilkesini de zedeler.

Siyasal çoğulculuğu ve katılımcılığı esas alan kurallar ve kurumlar düzeni olan çağdaş demokrasilerde, bireysel iradeleri birleştirip yönlendirerek onlara ağırlık kazandıracak özgün kuruluşlara duyulan gereksinim, dağınık siyasal görüşleri birleştirmek suretiyle halk iradesini oluşturan ve açığa çıkaran siyasal partiler vasıtasıyla karşılanmaktadır. Bu anlamda siyasi partiler, belli siyasal düşünceler çevresinde birleşen yurttaşların özgürce kurdukları ve özgürce katılıp ayrıldıkları hukuksal yapılardır. Bireysel olarak ya da siyasi parti kurmak suretiyle veya kurulmuş bir siyasi parti çatısı altında siyasi faaliyet bu hakkın kullanımının pozitif yönünü; bireysel olarak siyasi parti üyeliğinden çıkmak veya toplu bir irade açıklaması niteliğindeki büyük kongre kararıyla siyasi parti tüzel kişiliğini sona erdirmek ise negatif yönünü teşkil etmektedir. Anayasa'nın 67. ve 68. maddelerinde de bu haklar güvence altına alınmıştır.

Siyasi partiler demokratik rejimin vazgeçilmez unsuru sayılmaları nedeniyle Anayasa'da özel olarak düzenlenmiş ve böylece diğer tüzelkişilerden farklı olarak kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esaslar Anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Kapatılmalarına yol açabilecek nedenler de, süreç içerisinde Anayasa ve 2820 sayılı Yasa'da yapılan değişikliklerle oldukça azaltılmış ve kapatma yerine dava konusu fiillerin ağırlığına göre ilgili siyasi partinin Devlet yardımından kısmen veya tamamen yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi olanaklı hale getirilmiştir. Aynı şekilde, kapatmaya bağlı olarak uygulanan yaptırımlar da sayı ve nitelik itibarıyla sınırlandırmaya tabi tutulmuş; milletvekilliğinin sona ermesi, kapatılan bir siyasi partinin kapatılmasına ilişkin davanın açıldığı tarihte partinin üyesi olan tüm milletvekilleri için geçerli iken, yapılan değişiklikle, önce partisinin temelli kapatılmasına söz ve eylemleriyle sebep olan milletvekilleriyle sınırlandırılmış, 12.9.2010 günlü, 5982 sayılı Kanun'la yapılan Anayasa değişikliğiyle de tamamen kaldırılmıştır. Kapatma kararına bağlı olarak parti üyeleri hakkında uygulanabilecek olan beş yıllık siyaset yasağı ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, vatandaşların seçilme hakkının özü itibarıyla ihlalini oluşturması nedeniyle ağır bir yaptırım olarak nitelendirilerek 'güdülen meşru amaçla orantılı' olmadığından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 1 Nolu Protokole aykırı bulunmuştur.

İtiraz konusu kuralla, hakkında kapatma davası açılan bir siyasi partinin büyük kongresi tarafından alınan kapanma kararının, bu davanın hukuki sonuçlarından kurtulma amacı taşıdığı kabul edilerek, esasen hukuki varlığı sona ermiş bulunan siyasi parti hakkındaki davanın devam ettirilmesi sağlanmaktadır. Kapanma kararının başka bir nedene dayanabileceğine ihtimal verilmediğinden, bu hususun davaya bakan mercii tarafından araştırılmasına da gerek görülmemekte ve parti yetkili organının kapanma yönündeki iradesini gözetmeyen itiraz konusu düzenlemeyle siyasi haklara ölçüsüz bir müdahale sonucunu doğurabilecek yolun açılmasına imkân tanınmaktadır.

Anayasa'nın siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin hükümleri, süreç içerisindeki uygulama da nazara alınarak değerlendirildiğinde, sınırlı sebeplere dayalı kapatma davasının amacının, demokrasi için ciddi bir tehlike oluşturan siyasi partinin son çare olarak kapatılması suretiyle bu tehlikenin bertaraf edilmesi olduğu anlaşılmaktadır. Bir siyasi partinin kapanma kararı almasıyla da neden olduğu ileri sürülen tehlikenin ortadan kalktığı açıktır. Parti mallarının Hazine'ye geçmesi veya siyaset yasağı gibi yaptırımların uygulanması ise kapatma kararına bağlı ve ikincil niteliktedir. Bir taraftan siyasi partinin bizzat tüzel kişiliğine yönelik kapatma nedenleri sınırlandırılıp, kapatma yerine alternatif çözümler getirilmek suretiyle siyasi partilere ve mensuplarına müdahale alanı daraltılırken diğer yandan, tüzel kişiliği kendi iradesiyle sona erdirilmiş siyasi parti ve üyeleri hakkında kapatmaya bağlı ve ikincil nitelikli yaptırımların uygulanabilmesini temin için davanın sürdürülmesi, siyasi partiler lehine yapılan yasal ve Anayasal düzenlemelerle bağdaşmamaktadır.

Hakkında kapatma davası açılan siyasi partinin savunması tüzel kişilik adına yapılmakta, söz ve eylemleri kapatılmaya delil olarak gösterilen partililerin bireysel savunmaları ise alınmamaktadır. Asıl sorumlu olan parti tüzel kişiliğinin hukuki ve fiilî varlığı sona erdirilmiş olsa bile, açılmış kapatma davasının sürdürülmesine imkân tanıyan itiraz konusu kuralla, Anayasa'da güvence altına alınmış siyasi haklara ikincil yaptırımlarla ölçüsüz bir müdahale sonucunu doğurabilecek yolun açılmış olması hukuk devleti ilkesine de aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 67., 68. ve 69. maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Fettah OTO ve Zehra Ayla PERKTAŞ bu görüşe katılmamışlardır.

V- SONUÇ

1-7.5.2010 günlü, 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun uyarınca, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmadan, Mahkeme'nin çalışıp çalışamayacağına ilişkin ön meselenin incelenmesi sonucunda; Mahkeme'nin çalışmasına bir engel bulunmadığına, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Fettah OTO, Zehra Ayla PERKTAŞ ile Celal Mümtaz AKINCI'nın, gerekçesi 2010/68 esas sayılı dosyada belirtilen karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2-22.4.1983 günlü, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 108. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Fettah OTO ile Zehra Ayla PERKTAŞ'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

8.12.2010 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Haşim KILIÇ	Osman Alifeyyaz	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	PAKSÜT Üye	Üye
Ahmet AKYALÇIN	Mehmet ERTEN	Fettah OTO
Üye	Üye	Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR	Zehra Ayla	Recep KÖMÜRCÜ
Üye	PERKTAŞ Üye	Üye
Alparslan ALTAN	Burhan ÜSTÜN	Engin YILDIRIM
Üye	Üye	Üye
Nuri NECİPOĞLU	Hicabi DURSUN	Celal Mümtaz AKINCI

KARŞIOY GEREKÇESİ

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 108. maddesinde, 'Bir siyasi partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra partinin yetkili organı tarafından verilen kapanma kararı, Anayasa Mahkemesinde açılmış bulunan kapatma davasının yürütülmesine ve kapatma kararı verilmesi halinde doğacak hukuki sonuçlara engel değildir'; Madde'nin gerekçesinde de 'Bir siyasi partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından kapanma (infisah) kararı verilmesi yoluyla mallarını kaçırmaması ve bazı haklardan yoksun kalmasının önlenmesi mümkündür. Bu suretle kapanmış olan bir siyasi partinin Anayasa Mahkemesince yeniden kapatılmasına karar verilemeyeceğinden bu maddenin düzenlenmesine gerek görülüş ve Anayasa Mahkemesinin davayı yürüterek kapatma sebebi sabit olduğu takdirde kapatılma

sonuçlarının hükme bağlanmasına olanak sağlanmıştır.' denilerek içeriği ve getiriliş amacı belirtilmiştir.

Anayasa'nın 68. maddesinde, siyasi partilerin, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olduğu vurgulanarak, siyasi yaşama büyük katkıları nedeniyle demokrasi içindeki öncelikli yerleri, Anayasa ile güvence altına alınmış ayrıca hak ve yükümlülükleri de yine Anayasa ile düzenlenerek sınırları belirlenmiş bu alan içinde faaliyetlerini, amaçlarına uygun biçimde sürdürebilmelerine olanak sağlanmıştır.

Siyasi Partilerin serbestçe kurulup, faaliyette, bulunamadığı bir rejim demokratik olarak nitelendirilemeyeceğinden, bu husus da Anayasal dayanağa kavuşturularak 68. maddede siyasi partilerin önceden izin almadan kurulacakları ve Anayasa ve kanun hükümleri içerisinde faaliyetlerini sürdürecekleri öngörülmüştür.

Demokratik siyasi yaşamın devamı için tartışmasız bir yere sahip olan siyasi partilere tanınan Anayasal güvenceler, kuşkusuz demokrasiye katkıda bulundukları onu güçlendirmek için çaba harcadıkları ölçüde anlam ve içerik kazanır. Bu nedenle siyasi partilerin demokratik rejimi tehlikeye düşürecek faaliyetlerde bulunmaları çağdaş demokrasilerde hoşgörü ile karşılanmamakta bu konuda çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır.

Siyasi partilerin hukuka aykırı davranışlarının önlenmesinin en etkili yolu, onların kapatılarak siyasi faaliyetlerine son verilmesidir. Demokrasilerin kendilerini yok etmek isteyen siyasi yapılanmalara karşı istisnai bir önlem olarak gördükleri kapatma yaptırımının, bu özelliği nedeniyle sınırlarının genişletilmemesi siyasi partiler yönünden, faaliyetlerini önemli ölçüde zorlaştıracak veya engelleyecek bir tehdide dönüşmemesi demokratik siyasi yaşamın devamı için zorunludur. Anayasa'da bu anlayışla düzenlenen kuralların yaşama geçirilmesi ise uygulanabilmelerinin yasalarla sağlanmasına bağlıdır.

Siyasi Partiler Yasası'nın 108. maddesinin, konuya ilişkin Anayasal düzenlemelerin doğal sonucu olarak, siyasi partilerin, serbestçe kurulabilmeleri gibi serbestçe de faaliyetlerine son verebilmeleri konusunda sahip oldukları hakkın kötüye kullanılmasını önlemek amacıyla getirildiği anlaşılmaktadır. Hiçbir hukuk düzeni hakkın kötüye kullanılmasına izin vermeyeceğinden, böyle durumlara hukuksal koruma sağlanması da kabul edilemez.

Bir siyasi partinin kapatılması için dava açıldıktan sonra o partinin yetkili organı tarafından kendi iradesi ile kapatılmasına karar verilmesinin, açılan davanın kapatma ile sonuçlanması halinde doğacak hukuki sonuçlardan korunma amacına yönelik olduğu açıktır. 108. madde veya benzeri bir kuralın yasada yer almaması halinde hakkında kapatma davası bulunan Parti'nin hükmün açıklanmasından çok kısa bir süre önce kendini feshederek kapatılmanın hukuki sonuçlarını etkisiz kılmasına engel bulunmamaktadır. Bu durumda, kamu düzenini aynı ölçüde ihlâl eden ve söz konusu ihlâller nedeniyle cezalandırılmaları istemiyle haklarında dava açılan iki partiden biri kendisini feshederek ileride verilebilecek bir kapatma kararının Anayasa'nın 69. maddesinin sekizinci ve dokuzuncu fıkralarında belirtilen bir başka ad altında kurulamama ve beş yıl süreyle bazı siyasi hakları kullanamama, 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 107. maddesi uyarınca da malların hazineye devri gibi olumsuz sonuçlarından kendisini koruyabilecek diğeri ise aynı olanağa sahip olamayacaktır. Bu durumun, siyasi partiler arasında eşit, adil ve hakkaniyete uygun bir dengenin kurulmasını engelleyeceği açıktır.

Öte yandan, konuya ilişkin Anayasal düzenlemelerin doğal sonucu olan itiraz konusu kuralla siyasi partilerin, serbestçe kurulabilmeleri ve buna koşut olarak kendilerini feshedebilmeleri konusunda sahip oldukları hak, engellenmemekte sadece bu hakkın, hukuka aykırı eylemlerinin olası sonuçlarından korunmak amacıyla kullanılması önlenmektedir. Siyasi Partiler Yasası'nın 108. maddesinden, faaliyetlerini hukuka uygun olarak sürdüren değil, Anayasa ve yasalara aykırı davrandığı ileri sürülen siyasi partilerin etkileneceği kuşkusuzdur. Anayasa ile kurulan demokratik rejim ve onu korumak amacıyla getirilen yasalar karşısında, suç işlediği yolunda kuşku taşımayan bir siyasi parti için 108. maddenin, serbest iradeyi engelleyici bir nitelik taşıdığı ileri sürülemez. Ayrıca, Anayasa'da kapatma yaptırımı varlığını koruduğu sürece siyasi partiler lehine yapılan değişiklikler, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırılığını güçlendirecek bir unsur olarak kabul edilemez. Başka bir anlatımla, kapatılma yaptırımının uygulanması zorlaştırılarak, özgürlük alanı büyük ölçüde genişletildiği halde, siyasi partiler bu yaptırımın uygulanmasını gerektirecek hukuk ihlallerinde ısrar ediyorsa, Anayasal düzenin korunması için kapatma yaptırımını etkisiz kılabilecek girişimlerin daha güçlü biçimde önlenmesi gerektiğinde duraksamaya yer yoktur. Dayanağını Anayasa'da öngörülen kapatma yaptırımından alan bir kuralın, Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olamaz.

Açıklanan nedenlerle Kural'ın, Anayasa'nın 2., 67., 68. ve 69. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varıldığından itirazın reddi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye	Üye	Üye
Fulya KANTARCIOĞLU	Ahmet AKYALÇIN	Mehmet ERTEN
Üye	Üye	
Fettah OTO	Zehra Ayla PERKTAŞ	